

ANNA OVASKA

Väri työvälineenä

Haastattelussa Anna Retulainen

Mitä väri on? Mitä se merkitsee sinulle?

Väri on ensisijaisesti materiaali – se on työkalu tai leikkikalua, jota voin loputtomasti muunnella, rinnastaa, murtaa ja niin edelleen. Väri myös auttaa minua muistamaan asioita.

Mitä ei usein ymmärretä tai mikä on jäänyt ymmärtämättä väreistä?

Värit ja niiden kokeminen ovat hyvin kulttuurisidonnaisia. Esimerkiksi me suomalaiset ajattelemme, että sininen ja vihreä ovat rauhoittavia. Muistan vieläkin, kun nuorena työskentelin pakolaisten kanssa, ja somalitytöt näkivät rauhallisimpina väreinä oranssin ja keltaisen. Tietysti niiden värien täytyy kertoa heille kodista ja tutusta maisemasta.

Mistä väreille annetut merkitykset kumpuavat?

Itse uskon, että mielipiteemme rauhoittavista väreistä samoin kuin niistä, jotka koemme rauhattomina, ovat suhteessa kulttuuriseen kokemukseemme, asuinpaikkaamme, maisemaan ja jopa pieniin yksittäisiin muistoihin ja kokemuksiin. Suomessa opetetaan, että sininen ja vihreä ovat niin sanotusti rauhoittavia värejä. Mietin silti, että jos ihmisellä on esimerkiksi metsästä negatiivinen ja ehkä pelottava kokemus – hän on esimerkiksi lapsena eksynyt metsään – voiko hän silloin oikeasti kokea vihreän värin rauhoittavana. Ilman muuta aika tekee tehtävänsä ja opetus ja ympäristön paine vaikuttavat, mutta kuitenkin. Mainitsemani esimerkki, oranssi ja keltainen somaleille, tuli esiin maalaustehtävässä, jossa käsitelimme kotia ja turvaa ja rauhaa. Muistaakseni kaikki tekivät oransseja ja keltaisia maalauksia.

Kuva: Jussi Tainen / Helsinki Contemporary

Monet väreihin liittyvät ajatukset ja mieltymät eivät edes avaudu meille, koska luemme merkkejä ja tässä tapauksessa värejä omasta näkökulmastamme. Oma näkökulmamme ja tulkintamme on oman kulttuurimme, ympäristömme ja tietomme rakentama. Meille opetetaan, että tietty väri merkitsee jotain tiettyä, mitä perustellaan länsimaisen taidehistorian käsitteillä. Sama väri voi olla jotain aivan muuta toisessa kulttuuriympäristössä.

Mitä olet oppinut väreistä tekemällä taidetta?

Väri on aina suhteessa toiseen väriin. Yksinään se on usein aika eksyksissä.

Entä monokromaattisissa teoksissa?

Myös monokromaattinen teos on aina suhteessa ympäristöönsä eikä ole silloin yksin. Monokromaattiset teokset ovat myös suhteessa muuhun taiteeseen, vaikka erilaiset teokset eivät olisikaan samanaikaisesti esillä. Aivan samalla tavalla valkoiisiin ja mustiin vaatteisiin pukeutunut voi olla hyvin erilainen ja erikoinen oikeassa paikassa. Suomen perusharmaus talvella on kyllä mielestäni lähinnä ahdistavaa. Koko maa muuttuu monokromaattiseksi, ihmisiä myöten.

Miten tieto väreistä ja värien havaitsemisesta vaikuttaa kuvataiteeseen?

Ehkä yksi vaikeimpia asioita itselleni maalauksessa oli ymmärtää, että sitruunan ei tarvitse olla keltainen.

Mietin juuri, mikä tekee maalaamisesta ylipäätään tärkeää tämän päivän maailmassa ja oikeastaan vahvimaksi ajatuksiksi nousi, että maalaus tekee näkymättömän näkyväksi. Eli se ei kerro pelkästään ”visuaalista totuutta” vaan paljon enemmän. Esimerkiksi sitruunan tapauksessa värin tarkoituksena ei ole ainoastaan kertoa, minkä värinen sitruuna on. Se voi vaikkapa kertoa, että sitruuna on hapan, tai että sitruunaa on tylsä maalata, tai vaikka mitä. Maalauksessa sitruunaan yhdistyvät mielentila ja läsnäolo.

Onko jokin väri sinulle erityisen tärkeä?

Punainen ehkä siksi, että lapsena inhosin sitä yli kaiken. Leikkasin palasiksi kaiken punaisen, verhot, vaatteet ja niin edelleen. Ja yritin hukuttaa punaisen nalleni, ainoastaan siksi, että se raukka oli punainen. Inhosin myös okraa, mutta en ollut sitä kohtaan aggressiivinen. H. C. Andersenin satukirja oli okravärinen. En suostunut nukkumaan sen kanssa. En usko, että vieläkään haluaisin olla sen kanssa samassa tilassa, mutta ehkä uusissa painoksissa on erivärinen kansi. Minulla ei ole lempivärejä eikä mikään väri ole mielestäni ruma tai kaunis. En usko siihen, että joku väri sopii minulle ja toinen ei. Kaikkein hulluimpana pidän sitä, kun kukkapenkkejä sommitellaan tietyn värisiksi. Tämä tuli mieleeni siksi, että rakastan puutarhassani täydellistä värien sekasotkua. Se on hyvin sattumanvarainen ja kaunis. En myöskään usko, jos joku sanoo, että punainen ja pinkki eivät sovi yhteen, tai oranssi ja punainen. Ehkä siinä on itselleni hyvä syy laittaa ne vierekkäin.

Mikä on värin suhde materiaaliin?

Maalauksessa väri on materiaali. Sen voi ottaa fyysi-

sesti käteen ja sekoittaa toiseen väriin, ja syntyy kolmas väri. Ilman väriä ei ole maalausta.

Värimikkeet huvittavat minua. On olemassa ”ruohon vihreää”, mutta ruoho on sen väristä vain tiettyssä valossa keskellä päivää. Minulla on tuubi ”caucasian flesh tint” -nimistä väriä, mutta en ole itse sen värinen, vaikka olen kaukaasialaista ”rotua”. On olemassa ”Tizianon punaista”, ”saksalaista maaperää” ja niin edelleen. Joku sininen on ”kuninkaallinen” ja yksi keltainen taitaa olla ”keskiaikainen”.

Muuttuuko värien näkeminen ajan tai iän myötä?

Värien näkeminen muuttuu jatkuvasti, ei ehkä sen takia, että vanhenen päivien ja vuosien myötä ja näköni heikkenee, vaan siksi, että kokemuksia ja muistoja tulee jatkuvasti lisää. Värit toimivat voimakkaina muistin herättäjinä. Muistan kokonaisia musiikkiteoksia värien avulla. Muistan paikkoja, ihmisiä, olotiloja, mielialoja.

Onko väreillä mielestäsi vastineita muissa kuin visuaalisina pidetyissä taiteissa?

Näen musiikin väreinä. Sanat ja oikeastaan kaikki asiat ovat mielessäni jonkin värisiä.

Ovatko värikokemus ja -havainto jaettavissa toiselle ihmiselle?

Kokemus on jaettavissa, mutta en usko, että se on koskaan aivan sama. Uskoisin, että jos puhumme vaikkapa punaisesta, ajattelemme kahta aivan eri sävyistä punaista ja kuitenkin kuvittelemme ajattelevamme samaa. Koen myös, että koska visuaalisuus on itselleni aika pieni osa väriä kokemuksena, on väreistä puhuminen siinä mielessä kuin ne itse koen usein aika vaikeaa.

Hyvin usein puhuessani väreistä tai maalaamisesta ylipäätään, joudun vastaamaan kysymyksiin rumista ja kauniista väreistä, ja ne ovat, kuten jo edellä sanoin, hyvin vieraita ajatuksia. En pysty ymmärtämään, enkä samaistumaan niihin. En pysty ymmärtämään sitä, että joku väri on jonkun mielestä voimakas ja toinen taas ei. Tai joku on iloinen ja toinen surullinen. Oikeastaan tulen surulliseksi värien puolesta, jos niille annetaan jo valmiiksi hyvin selkeä merkitys. En halua tulkita enkä symboloida värejä.

Ketä taiteilijaa eri värit saavat sinut ajattelemaan? Yhdistätkö tiettyjä taiteilijoita tiettyihin väreihin?

Kyllä. Toki se, onko kyse kuvataiteilijoista vai säveltäjistä, on sitten jo aivan toinen asia. Musiikissa ehkä itselleni yllättävin viime aikoina on ollut Béla Bartókin ensimmäinen pianokonsertto. Mutta esimerkkiä on vaikea avata, se olisi vain epämääräinen luettelo värejä, joita en nyt edes muista. Kuvataiteessa mieleeni eivät tule niinkään yksittäiset taiteilijat vaan pikemminkin taidehistorian eri aikakaudet ja paikat, joissa maalaukset on maalattu, valo ja väripigmentit. Muistan aina tunteen, kun saavuin ensimmäisen kerran Sienaan ja näin kaupungin katot. Kun sienalainen maa tai savi on poltettu keraamisiksi laatoiksi, siitä tulee ”poltettua sienaa”. Luulen että ymmärsin maalaamisesta ja väristä sillä hetkellä jotain hyvin perustavaa, mitä en olisi mitenkään muuten voinut oppia.